

Privát félműlt Miskolcon XV.

Jacsó Pál

Nem múltnak a gyermekek

Észak-Keleti

Átjáró

Egyesület

2017

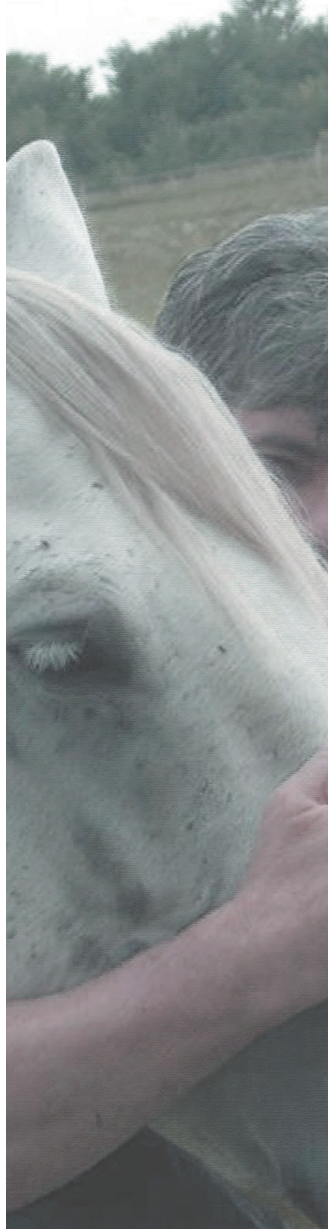

Privát félmúlt Miskolcon

Utánam, srácok! Ezt a címet viseli a számos közösségi eseményt, akciót, tudományos igényű vizsgálódást, megjelenő kiadványokat, élményszámba menő bulikat egybefogó programsorozatunk, amely a korábbi „24” (egy szimbólumnak szánt számjegy alatt futott) projektünk örököse, jogutódja. Anno már a *huszonnégygel* hangsúlyozni kívántuk az 1989 óta eltelt időt – mely alatt felnőttek a rendszerváltás körül született generációk – és az utolsó lehetőség sürgető voltát: most, a 24. órában feltétlenül fontos megörökíteni az államszocializmus, vagy akár a korábbi évtizedek hétköznapijaiból ránk maradt városképi elemeket, helybéli toposzokat, urbánus legendákat.

Rakétát vagy glóbuszt imitáló játszótéri mászóakák, beton virágtartók, pingpong- és sakk-asztalok, bolti neonok, különféle pihenőpadok, mozaikok és kompozíciók – művészeti értéket vagy bármiféle védettségre jogosító kivételességet aligha hordoznak, viszont befolyásolták közel fél évszázad miskolci hétköznapijait. A miskolciakét.

Nyom nélkül fognak eltűnni, ha nem használjuk ki az utolsó pillanatot. Számos egykoron közismert jellegzetesség ma már csak fotókról köszön vissza. A miskolciak többszámú megszólításával próbálunk egy-egy hajdani utcabútor, kültéri dísz, netán filmek (mondjuk éppen az „Utánam, srácok!”), irodalmi alkotások révén a korban híressé vált tárgyak máig vezető sorsa felől tájékozódni, törekvésünk megörökíteni a letűnt idők utolsó rekvizitumait.

A „Privát félmúlt Miskolcon” családtörténet-sorozattól mindenekelőtt a porosodó fényképalbumok feltárlását várjuk, és bízunk abban, hogy a fotók előhívják a történeteket, melyeket a rokonság egyfajta hagyományként őriz, élményszerűen mesél, sajátos családi legendáriumként konzervál. Olyan miskolciaknak kívánunk megnyilvánulási lehetőséget biztosítani, akik hajlamot éreznek félmúltjuk speciális közzétételére. Emlékezetes eseményeket vagy éppen jellemző pillanatok, használati tárgyakat, bútorokat, s hasonlókat megörökítő felvételeket keresünk, amelyekhez a közlő hajlandó az egyéniségét, családjának mentalitását tükröző kommentárt, tetszőleges „műfajú” szöveget írni. Az ekképpen születő kvázi „képregényeken” keresztül szeretnénk közvetlen betekintést nyerni a *privát félmúltakba*, melyek fontos, autentikus építőkövei Miskolc történetének.

Észak-Keleti Átjáró Egyesület

atjarok@gmail.com

A sorozat eddig megjelent kötetei:

Kapusi Krisztián–Tokár Zsolt: Muslicák a demizsonban

Darázs Richárd: Moszkvics a szakadékbán

Balogh Attila: Onedin család a Szinván

Árvai Sityu–Halász Ágnes: Gitár a hátizsákban

Karlaki Orsolya: Vattacukor térzenével

Simonyi Zoltán: Robinzon a járdaszigeten

Joó Tímea: Gyöngyvirágtól Zöld Sárkányig

Vajda Csilla: Volt egyszer egy Avas

Petruskó Norbert: Zenekar a tize(negye)diken

Iván Zsolt: Winnetou a patakparton

Galli Andrea: Ácskapcsok a fűzfa alatt

Csatlós-Halász Ágnes: Vasgyári éden, avasi ándörgránd

Szabó Zoltán: 12-es buszra nem szállunk!

Tasnádi Csöpi: Egyedül Miskolcon?

Szerzőnk önmagáról: „Ügyvédként, napjaim jó részét – több mint húsz éve – mások problémáinak megoldásával töltöm. Szabadidőmben lovakat tartok és borászokodom, a kétkezi munka sem áll távol tőlem. Lételemem a nyíltság, a humor és az őszinteség. Szókimondó vagyok, olykor öntörvényű, de érzelmekkel teli, ezért sebezhető.”

1966. 07. 15. HU Miskolc, Akác u. 28.
1966. 07. 15. GB Liverpool / Goodison Park

„A kertmozik pénztárosai elátkozták azt a hetet. Hétfőn (rendkívüli adásnapon) a labdarúgó-világbajnokság megnyitóját és az Anglia-Uruguay mérkőzést közvetítette a televízió, szerdán a magyar-portugált adta az Old Trafford stadionból, csütörtökön a Táncdalfesztivál második elődöntőjét az Erkel Színházból, pénteken a magyar-brazilt a Goodison Parkból.” (Hegyvi Iván)¹

Első, világosan beazonosítható gyerekkori emlékem még kétéves koromból való. Hogy miért pont ez lett az, meg nem mondhatom, bár ötven év távlatában már vannak sejtéseim. Azokban az években nagyapámék mellett laktunk egy olyan udvarban, ahol rajtunk kívül még hét család élte mindennapjait kis előkertes, égre nyíló, szoba-konyhás, de takaros lakásokban. Az egész ingatlan – amit a környéken többen egyszerűen csak „Jacsó udvar”-ként emlegettek – nagyapám tulajdonában állt, amit az ötvenes években államosítottak ugyan, aztán mégis visszakapta, de ez egy másik történet. Nagy köszönet nem volt ebben a vagyonban, miután a lakók, államilag megszabottan, olyan kevés bérleti díjat fizettek, hogy abból még pár megrepedt cserepet sem lehetett volna a háztetőn kicserélni, nemhogy felújítani. Akkor ilyen volt a világ...

Más világot éltünk a fociban is. 1966-ban még magasan jegyzett helyünk volt Európa és a világ futballjában, ami mai szemmel nézve éppoly valószínűtlenül távoli, mint gyermekkorunk újra felfedezésre váró álomvilága.

Az udvarban lakók mai szóhasználatnál élve alsó-középosztálybeli családok, meg egyedülálló kisnyugdíjasok voltak. Apám gazdálkodott is a munkája mellett, s így talán többet engedhettünk meg magunknak. Az udvarban nekünk lett legelőször televíziónk, ami egyben azzal is járt, hogy olykor a szomszédok átjöttek hozzánk, főleg ha focimeccset közvetített a tévé. Az angliai foci-vébé volt 1966 nyarán a legnagyobb esemény, amit a világ szerencsésebb felén már színesben közvetítettek, s ahol Magyarország ez idáig utolsó világraszóló győzelmét aratta nemzetközi futballtornán. Nem is akármilyen siker révén, miután nagyon megvertük az 1962-ben világbajnok Brazíliát olyan játékkal, ami a Goodison Park semleges szurkolóit is – akik a meccs vége felé már Albert Flóriánt éltették – heves „Hungaria-Hungaria” skandalásra készítette.

Amikor pedig Mészöly Kálmán törött karját felkötve visszatért a pályára – akkoriban még nem volt cserelehetőség –, az angol szpíker is hitetlenkedett, mert ilyet még életében nem látott. De a történeteket ily részletességgel csak fél évszázad elmúltával, az internet adta információözönben szemegyezve csemegézhettem ki:

¹ Az idézet forrása (és a következő oldalié is) a Népszabadságban 2011-ben megjelent Liverpool, hatvanhat: magyar a világszám című cikk. A háttérben látható kép: „Farkas János gólröme festményen megörökítve”, forrás: The Vintage Football Club blog / magyarfutball.hu

„A magyar-brazil előtt még a negyeddöntő is ábrándnak tetszett, méghozzá két, meglehetősen alapos okból. Egyrészt a válogatott, bármennyire ragyogóan játszott is, súlyos kapushibák miatt 3-1-re kikapott a portugáloktól.

Másrészt következő riválisa, a brazil csapat sorozatban tizenhárom vb-mérkőzést vívott meg veretlenül - sőt, a széria tizenegy győzelmet és csak két döntetlent, valamint 32-9-es gólkülönbséget tartalmazott -, s e diadalmenet közben kettőből kétszer elhódította a világbajnoki címet. Mindaddig utoljára még 1954-ben szenvedett vereséget a labdarúgás (és alighanem a sportvilág) legnagyobb tornáján; akkor, amikor Bernben a magyar együttessel találkozott...” (Hegyí Iván)

A valóságban ötven évvel ezelőtt, egy recsegő padlójú szobában állok a kiságyban, amelynek rácsai jóval a fejem fölé magasodtak, és azon gondolkodom, mi lehet az a rejtélyes ok, ami miatt jó ideje már nem én vagyok a középpontban, hanem a szoba szemközti sarkában álló, Duna márkanéven közkedvelté vált televízió, aminek hangszórójából Szepesi György sajátos, senkiével össze nem téveszthető hangja töltötte be a teret, miközben mindnyájan izgalommal vegyes várakozással nézünk a jövőbe: én a kiságy rácsaira, férfitársaim pedig a képernyőre tapadva.

A szobában már félhomály uralkodott – akkoriban még nem volt szokásban a nyári időszámítás² –, miközben az ágyam mellett féltucatnyi férfi ült székeken, hokedlin vagy épp a heverőn, ki hol tudott magának helyet szorítani. Ismerős arcok mind. Mosolygóság, lelkesek, s a feszült izgalmak között is boldogok. Mindegyikőjük előrehajolva figyelte a fekete-fehér (valójában szürkés-fehér) képernyőt, miközben egy tagbaszakadt magyar focista futott neki a 11-eshez letett labdának és kíméletlenül bevágta a kapuba. A kis társaság hangos üvöltéssel-éljenzéssel, felugrálva, ökölrázással ünnepelte a gólt: 3-1 Magyarország javára.

Sajnálatos módon Bene Feri harmadik percben előtt korszakos gólja, amit megelőzően halomra döntötte a brazil védőket, nem ragadt meg az emlékezetemben. Nem úgy Farkas Jancsi csodálatos lövése, amely – miután akkoriban még nem volt lassítás – szinte követhetetlenül vágódott a hálóba, ahogy fél fordulattal bevágta Gilmar kapujába. Majd az előbb már említett Mészöly Kálmán-féle tizenegyes, melyet áhítattal vegyes feszült várakozás előzött meg a szobában, az egymás vállát és hátát csapkodó ordibálás kibuggyanása előtt. Szóval azok voltak a boldog békeidők. A futballban mindenképp.

Azzal a 11-es góllal már végképp eldőlt a mérkőzés, bár 15 perc hátra volt, de akkor még messze voltunk az utolsó negyedórákban, utolsó percekben elvesztett meccsek sokaságától. Messze Marseille-től, és még messzebb Irapuatótól³. A mérkőzés lefújását követően a kisemberek szürke hétköznapiját legalább néhány órára az önfeledt boldogság töltötte be. Hasonlóan elragadtatott érzelmi kitörésekkel a tavalyelőtt nyári franciaországi Európa-bajnokság alatt megélt örömteli napokig nem is találkoztam. Úgy látszik, ehhez két emberöltőnek kellett eltelnie.

² A nyári időszámítás, azaz tavaszi-őszű óráátállítás intézménye már 1916-tól ismert volt Magyarországon, ám a Wikipédián olvasható adatok szerint 1957 után nem alkalmazták egészen 1980-ig.

³ Marseille (Franciaország): 1969.12.03., világbajnoki selejtező, Csehszlovákia - Magyarország 4-1. Irapuato (Mexikó), 1986.06.02., világbajnoki csoportmérkőzés, Szovjetunió - Magyarország 6-0.

Hamarosan az udvarban egyre többen tettek szert saját tévére, ezek a közös programok elmaradtak. Maradtak azonban a Bodnárék által az udvar végében szervezett nyáresti szalonnasütések, bár ezeken a családból csak mi, gyerekek vettünk részt. Máig emlékszem a hatalmas szelet puha, fehér kenyérrre csepegtetett sültszalonna fanyar illatára. Bodnár bácsi kicsorgatta belőle az utolsó cseppeket is, majd addig tartotta a tűz felett, amíg a bőre keményre nem sült és össze nem töpörödött.

Amikor lement a nap, nem volt ritkaság egy-egy hatalmas szarvasbogár látványa sem, ami zúgva húzott el az udvar felett, majd megjelentek az első denevérek, hogy levadásszák a tűz felé repülő bogarakat, miközben a felnőttek sokadszorra is azzal ijesztgettek: vigyázzunk, nehogy beleragadjon egy a hajunkba, ha véletlenül eltévesztené az irányzékot.

A kenyerek csurgatása közben Bodnár bácsi és Szabó bácsi házi jellegű sört ittak, másfél literes üvegből, ami állítólag csak sörgyári dolgozóknak, meg persze a sörgyári dolgozók cimboráinak járt. Az apró kiváltságok világa volt ez, amitől az egyszerűek bennfentesebbnek érezhették magukat a még egyszerűbbeknél. Bár ez így van a mai napig. De visszatérve még pár perc erejéig száz centiméter magasságba. Hogy miért maradhatott meg bennem pont annak a mérkőzésnek az élménye, sokáig nem értettem. Talán a kivételes hangulatnak, ami betöltötte a szobát, annak lehetett maradandó kisugárzása. Sokáig nem foglalkoztatott ez a kérdés. Néhány éve viszont egy baráti társaságban, némi alkohol jótékony befolyása alatt, már nagy hangon és roppant okosságban az első megélt futballélményeinkről beszélgettünk, s én ezzel az emlékemmel jöttem elő büszkén, amivel – némi hitetlenkedő

hőzöngést, majd „Erre igyunk!” koccintást követően – szerintem el is vittem a képzeletbeli első helyet.

Kora gyermekkoromból nincs is más, ily világosan elkülöníthető emlékem, hacsak az nem, amikor a felügyeletemmel megbízott nővérem odakötözött az asztal lábához és azzal ijesztgetett, hogy valójában ő nem is a nővérem, hanem a bőrébe bújt farkas. Mit mondjak: nem volt épp sziporkázóan eredeti ötlet, de a kívánt hatást elérte vele. Gizusnak, nővéremnek *egyébként* sokat köszönhetek. Miután öt évvel idősebb, „kitaposta” előttem az utat, így anyánk nekem már több mindent elnézett, az egyetemi évek alatt pedig jó útra térítve: többszörösen jóvátette gyerekkori „bűnét”.

Akkor mégis miért pont ez? Amikor e sorok megírása előtt, a mérkőzéshez kapcsolódó adatokat gyűjtögetve az interneten kalandoztam, ellenőrizendő homályos emlékeimet, szemem a monitor bal sarkára tévedt, ahol egy dátum volt felírva: 1966. 07. 15. Magyarország-Brazília 3-1. De hiszen ez elképesztő! Az a mérkőzés és az a már-már misztikum határát súroló nyári este épp a második születésnapomra esett. Talán ez mindent megmagyaráz.

Az udvar, ahol laktunk, mai szemmel nézve egy poros telek volt csupán: kamrákkal, szénakazallal, eperfával, istállóval meg a házak előtt dróthálóval elkerített, apró virágoskertekkel. Gyerekként szinte mindennapra tartogatott számomra valamilyen csodás élményt.

Sötét volt még

Sötét volt még, amikor
anyám öletől elszakadtam
- e világra kicsit hamarább
és félve jöttem -,
azóta sok lezárt
sorompón áthaladtam,
s nem tudom:

lesz-e valaha megértés,
én és én közöttem...

Alig éjfél után
még álmos volt a hajnal,
s apám is, mikor kézbe vett
szóttan, anyámhoz hajolva.
Otthon, az öreg eperfa,
fanyar-édes szőnyeget terítve,
kövér-fekete könnyeket
hullajtott az estére
felocsolt porba.

Mondhatnám úgyis:
szegények nem voltunk,
mert befőtt meg lekvár,
mosoly és szeretet,
mindig volt a spájzban
száz-üvegszámra, míg
a kócos-sörényű hintaló
a szőnyeget koptatta:
csak előre-hátra,
csak előre-hátra...

Akkor még nem tudtam,
itthon leszek e tájon?

Néha belém hasít a kétség:
idegen vagyok a Földön,
pedig úgy kértem anyámat,
ha lehet, sohase fájjon,
míg időmet ideleln töltöm...

Teleírt bakancslistával is
céltalan bolyongok.

Kimondatlan, szúrós
szavaimból nőtt előttem
egy láthatatlan erdő.
(Egy-egy lájkot azért
odapötytyint néha a Teremtő...)

De anyámon kívül talán
nem is bíztam másban:
utoljára, mikor nem figyelt rám,
éppen gyönyörködtem
egy atomvillanásban.

Anyámék tizennégyen voltak testvérek, a felnőttkort azonban csak tizenegyen érték meg. Nagybátyáim mindnyájan kivételes testi erejű, zabolátlanul szabad lelkületű, szenvedélyes, nagyívó, nagy munkabírásiú fickók voltak, nem kevés bohémsággal, furfanggal, no meg öntörvényűséggel megáldva, mely tulajdonságaikból én is örökök magamban valamicskét.

Nagyanyám szénkereskedésből tartotta el a népes gyereksereget, nagyapám tűzoltóként ugyan kevesebbet tett hozzá a családi kasszához, viszont aki akart, ingyen járhatott közülnk színházba és moziba, ha ő volt ügyeletben, és ezzel a lehetőséggel, ha tehette, leginkább keresztanyám és anyám élt. Mint legnagyobb lány, anyám már tizenéves korától a háztartást vezette, s bár igen jóeszű gyerek volt, először nem akart, később pedig már nagyanyám nem engedte továbbtanulni, pedig lehet, többre vitte volna, mint én. Évtizedekig ő intézte a nagycsalád ügyes-bajos dolgait, amiből akkoriban is bőven akadt minden évre. Sógornői, irigységből vagy tiszteletből, ügyvédnőnek hívták a háta mögött. Kétségtelen, anyám talán még mai nap is sorba állítana egy francia idegenlégiós századot, alkudni pedig nemigen láttam senkit tőle jobban és hatékonyabban a környezetemben. Volt, hogy a piacon inkább odébb somfordáltam pár lépést, már sajnáltam azt a szegény árust... A sors úgy hozta, hogy naphosszat tartó varrással kellett a családi költségvetést kiegészítenie, de abban is megmutatkozott kivételes kezűgyessége és kreativitása.

Apám ezzel szemben egykeként nőtt fel, akin nagyanyám és nagyapám még felnőtt korában is uralkodni akart. Apai nagyapám a mai napig úgy maradt meg az emberek emlékezetében, mint dolgos, pedáns, templomba járó gazdaember. Ezzel szemben ő és nagyanyám soha nem bocsátották meg

apámnak, hogy katolikusként református hitű lányt vett feleségül, amiért aztán állandó konfliktusok elszenvedői lettünk. Szomorú leírni, de úgy vagyok vele, nem akarom szépíteni az emléküket: egymáshoz való gonosz lélek volt mindkettő. Amikor apám egy alkalommal testi erejével védte meg anyámat nagyapám tettelegessé fajuló gorombaságától, aznap este lesben állva egy vasvillával fejbe vágta úgy, hogy életét csak a kora tavaszon még homlokára húzott szőrmekucsma mentette meg... A mindennapos veszekedések odáig fajultak, hogy nagyapám a következő esztendőben, egy kora nyári vasárnap délutánon, miközben nővéremmel az udvaron játszottunk, minden előzmény nélkül, dühödten ordíbalva, a kezében lévő szénahúzó horgot felénk hajította, ami szerencsénkre nem minket talált el, hanem a takarmányos szín ajtaján koppanva nyomatékosította anyámban a végső elhatározást, hogy ideje csomagolnunk.

Amíg ott laktunk, az udvar maga volt a valószínűség világ. Hetente két-három alkalommal házhoz járt a borbély, aki főállásban vasutasként kereste a kenyerét, s olykor még egy-egy üveges vagy drótostót is arra vetődött, akikre úgy bámultam, mint valamiféle megelevenedett mesefigurára. Az udvarnak két utcára is volt kijárata, néhány bennfentes szomszéd átjáróként is használta: azok, akiknek ezt Mackó kutyánk megengedte. Mackót, aki fajtájára nézvést pumi-mudi keverék volt, állandó éber ugatása miatt nem mindegyik lakó szívelte, ezért apám egy tavaszon odaadta egy Sajópetribe való pásztorebernek. A kutya még azon az őszön hazajött, pedig újdonsült gazdája zárt hátizsákban vitte magával. Nem egy Lassie-léptékű történet, Sajópetri sem a világ vége, de négyévesen számomra ez is csodaszámba ment.

Legnagyobb szerelemeimet azonban – Bodnár bácsiék huszonéves Ilonka lányán túl – a lovakban találtam meg, akikre apám már négy-öt évesen felültetett. Jól emlékszem az érzésre, milyen szédítő magasságnak tűnt a jó öreg Vihar hátáról szemlélődni, miközben olyan óvatosan lépkedett alattam, mint ha tojásokon járna. Orromban érzem a munkában megizzadt, száradófélben lévő lovak illatával keveredett olajozott lószerszám szagát, amit azóta sokszor szagoltam már, de az első élmény semmivel össze nem hasonlítható.

Amikor apám leemelt a ló hátáról, a zsebében mindig ott lapuló félmaréknyi Boci csokiból – amit hazafelé tartva a Verpeléti borozóban vett, ahol megállt egy-egy fröccsre – kezembe nyomott néhányat, miközben engem, mint apró lovas-embert, férfiúi büszkeséggel keveredő földöntúli boldogság fogott el. A Madarász Viktor utcai Verpeléti borozó főleg az árai miatt nem volt sem zajos, sem zsúfolt; az igényesebb borivók látogatták. Nem úgy, mint a többi környékbeli kocsmát, amik előtt akár nap-hosszat is ott sorakoztak soványan, fejüket lógató megfáradt szoborként álldogáló lovakkal a kevésbé dolgos, borissza fuvarosok szekerei.

Akadt egy olyan kocsmá is, ahová javarészt azok az alakok jártak, akikkel apám – kötekedő természetük miatt – nem szívesen barátkozott, meg azok a tisztos szegénység perifériájára sodródott rongyosok, akik a szomszédos szénkereskedésből nagy gumikerekes kordékkal hordták a fát meg a szenet a belvárosba, ahol akkoriban még szénrel és fával is tüzeltek, de a kis pincerekeszek nem voltak alkalmasak nagyobb mennyiségű tüzelő tárolására. Sajnálattal néztem a szikár, a kordékhoz képest véznának és erőtlennek tűnő férfiakat, akik

megemelve a kétkerekű tálcolmányok rúdját láthatóan unott belenyugvással tolták maguk előtt a több mázsányi rakományt ember méretű taligáikon.

Nagybátyáim több fogattal is fuvaroztak, ezért a korabeli viszonyokhoz képest nagyon jól kerestek – akkoriban nem volt szja meg áfa –, de legfőképp szabadokként éltek egy olyan világban, amely mégiscsak a függőségről s olykor a kiszolgáltatottságról szólt. Nem volt főnökük – legfeljebb nagyanyám, majd a feleségeik –, és nem voltak alkalmazottaik sem, miután a velük dolgozó kocsisokat–rakodókat, később sofőrjeiket is inkább kevésbé tehetős cimboráikként kezelték, úgy a munkában, mint este az ivásban, semmint alárendeltként.

Azután a hetvenes évek elején a lovak mellett többen közülük a szinte elnyúlhatetlen GAZ 69 *Raj* terepjáróval⁴ kezdtek el fuvarozni, majd később már „igazi” teherautókkal, amiket az állami vállalatok kiszuperáltak, de a maszekoknak még jó szolgálatot tettek. De milyen jót... Anyám testvérei közül nővérem keresztapja, Ernő bátyám szerzett elsőként engedélyt arra a városban, hogy saját platós teherautót vásároljon: egy öreg Kárpátit⁵, amivel szinte versenytársak nélkül maradt egy ideig a fuvarosok között és ezt az előnyt igyekezett hosszú ideig megtartani. Aztán jöttek a Csepelek, majd a felejt-hetetlen és legendás IFA-korszak...

A ’80-as évek közepén, amikor a jogi egyetemen – a szerelem-bulizás-sörözés-foci négyszög bűvő-

9 ⁴ A GAZ 69 „Raj” terepjáró megnevezése: gépkocsizó gyalogsági csapatszállító. „A Gorkiji Autógyár 1953-ban kezdte meg az előállítását, majd az Uljanovszki Autógyár (UAZ) 1956-ban átvette a gyártást, és egy idő után a motorházatető elején lévő feliratot is megváltoztatta, ennek ellenére az itt készített járművek többsége GAZ-ként került forgalomba.” forrás: Origo

⁵ A típus valódi neve: Carpati. A típusjele SR 131. 1960-tól gyártotta a teljes román tervezésű és fejlesztésű, háromtonnás kamiont a Roman nevű brassói járműgyártó cég. Korábbi elnevezései: Steagul Roșu (Vörös Zászló), majd Autocamioane Brașov (Brassói Kamionok). Elődje mozdonyokat, vasúti kocsikat készített. forrás: Wikipedia

letében élve – a már sokaknak szemet szűrő hiányzásaik miatt évet ismételttem, én is megpróbáltam ezt a világot. Azon túl, hogy szimpla segédmunkásként is osztályvezetői fizetésem volt, rengeteg tapasztalatot szereztem az élet iskolájában, többek között arról, hogyan kell ugyanazt a teherautónyi szemet három fajtaként eladni, hogyan kell úgy pakolni a téglát, hogy legalább 200 darabbal több legyen a platón, mint amit a pénztárban leszámláztak. Cementből ez a mennyiség általában öt mázsa volt. Az pótkocsival együtt már tíz mázsa plusz. Egy ropogós százazas – ami a '80-as években még igen jó pénznek számított – a csúszdásnak, a targoncásnak vagy a mérlegesnek, és már ezekből a tételekből összeállt a napi nettó haszon. Az összekacsintó ügyeskedés volt az élelmes kisemberek lehetősége, a slampos szocializmus nyugjeiért cserébe. Egymást nem károsították meg, csak a közlelől olykor félt, távolból kinevetett és semmibe nézett Nagy Testvért és kiszolgálóit, akik a folyamatos olajozás ellenére is recsegő rendszert birtokolták és működtették.

Ez idő alatt, kiesve az egyetemi bulikon folyó italozásokból, a nagybátyáimmal való borozgatásokkal mélyítettem tovább alkohollal való bensőséges, már-már baráti viszonyomat. Szerencsémre az olykor ormótlanná váló viccelődéseikből javarész kimaradtam, de a legemlékezetesebbe csak sikerült belekeverednem. Történt pedig, hogy Ernő bátyám a Napfürdő utcában vásárolt házának melléképületéből úgy próbálta kiköltözésre bírni a *de jure* jogcím nélkül lakót, akinek *de facto* jogcíme egy kockás papírra írt nevetséges összegű adásvételi szerződés volt az egyik korábbi, köztudottan alkoholfüggő tulajdonos aláírásával, hogy néhány fröcc hatására és a szombat délután összeverődött népes

„baráti társaság” buzdítására az udvaron álló méretes Poclein markoló gémjét a kanállal együtt, szép óvatosan, de határozottan a kissé már viharvert háztetőn keresztül, figyelmeztetésként és az erőviszonyok végérvényes tisztázása végett, belógatta a melléképület konyhájába...

A bírósági tárgyaláson mint az ügy talán egyedülként józan és szavahihető koronatanúja tettem vallomást, a tényeket némileg szeretett nagybátyám javára ferdítve. Aztán mindnyájunk szerencséjére jött a rendszerváltás, és amnesztia folytán Ernő bácsival szemben az eljárást megszüntették. A bírónő frissen kinevezett korábbi évfolyamtársam volt; én az évismétlésből eredően még csak negyedik éves joghallgató. A tanúvallomásomkor ott ültek mögöttem díszes kompániaként nagybátyáim rakodói, udvarosai, ivócimborái, mint ha mindannyian egy agyonolvasott, gyűrött Rejtő-könyvből kerültek volna oda... Mit mondjak, nem az volt jogász pálya-futásom kezdetének legfelelősebb félórája.

Ez a történet az Akác utcai idillhez képest majd emberöltőnyi távolságban állt már. Húsz évnyi távolságra a szalmával perzselt disznók vörösésbarnára pirult bőréből, a padlásra felhordott kukoricacsöveken legcsendesebb éjszakában verekedő macskák éktelen zajától, a kamrák tetején deresedő sütőtökök illatától, miközben a baromfiól ajtajában állva én is tátott szájjal bámulom szegény libák megpróbáltatásait, hogyan nyelnek el anyám határozott mozdulataira majdnem hogy egyszerre egy a maréknyi beáztatott kukoricát. Nyáron

Apámnak nem volt ötven éve

Apámnak nem volt ötven éve.

Nem volt gazdag, se hős, se gyáva,

s nem volt senkinek a példaképe,
bár nem is járt sokat iskolába.

Nem tudom, mit hitt a világról,

ha reggel elindult ki a földre,

hazáról, Istenről és a vágyról,

ha otthon érte a holdtölte.

Kifogta a lovakat, ha jött az este,

mosolygott mindig a szemé-sarka,

senki kegyeit nem kereste,

de néha a gyeplőt nekem adta...

Nem volt haragja, gúnnya, kénye.

Nem várt el sokat a világtól,

csak a tisztesség törvénye

azt követelte: fejtől-lábtól.

Évekig csendben az ágyat nyomta:

nehéz volt este-reggelente.

Büszke rám? - azt ki nem mondta,

nem volt a sors ellen más receptje...

Éppen idén lesz negyven éve:

rálépett az utolsó válaszütra,

s lett a szeretet példaképe,

odafenn várva egy kislányra.

Majd

patkolni visszük a két sárgát,

kukoricát hordunk a padlásra,

reszelünk pelyvához tököt-répát

- megtöltjük este a szénarácsot -,

mi jó gazdák vagyunk:

hát az Ur is lássa...

a Bulcsú utcán megrakott szénás szekerek álltak sorba, mert egyik szomszédunk kárpitosként szolonokat készített, de azokat nem a drágább afrikkal, inkább az olcsóbb szénával tömte keményre, de ez a nem éppen elegáns üzleti fogása hidegen hagyott, miután engem csak a szekerek elé fogott lovak érdekeltek.

A lovak miatt jártunk cirkuszba is. Nem kellett messzire menni, mert a hatvanas-hetvenes években a vándorcirkuszok és a vidámparkok a Búza téri görögkatolikus templomtól a Szentpéteri kapuig húzódó üres téren verték fel sátraikat, évente akár több alkalommal is. Engem az elefántok, meg a zsiráfok vagy az oroszlánok kevésbé érdekeltek – inkább a lovak. Mindenféle méretben: pónik, arabok, hidegvérűek, és mindenféle színben: legyenek szürkék, feketék, sárgák, tarkák. A bohócokat sem szerettem, és ez a mai napig így van.

Az Akác utcában csodálkoztam rá először a karácsonyok és húsvétok varázsára. Mikuláskor nővéremmel izgatottan bontogattuk a csomagokat, a nagy perzsaszőnyegre borítva azok tartalmát. Narancsot, banánt vagy fügét akkoriban csak decemberben lehetett kapni, ezeknek a gyümölcsöknek az illata számomra örökre a gyermekkori karácsonyokat idézi. Bánkódtam eleget, hogy miután mi udvarban laktunk, semmi értelme nem volt kitenni az ablakba mikuláscsomagjaimat, amiket én mindig szép vállásra tömtem. Nem úgy, mint néhány gyerek a környéken, akiknek ablaka az utcára nézett, így ők büszkén akár hét-nyolc csomagot is kipakoltak, noha azokban valójában alig volt más, mint egy-egy nagyobb tábla Szerencsi vagy Tibi csoki mögött néhány szaloncukor meg mogyoró.

A húsvétok illata is felejthetetlen. Anyám mindig a legújabb, legszebb ruhánkat adta ránk. Apám frissen borotváltan, ballonkabátjában olyan volt, mint az elegáns Gregory Peck⁶, akit persze akkor még hírből sem ismertem. A napi keresményemet és a csokitojásokat meg nyulakat mind a nagyszobában álló zongorára raktam, szépen eligazítva, hogy gyönyörködhessenek bennük. A zongorát egy szomszéd utcában lakó nagypolgári családtól vette apám részletre a nővéremnek, egy ló áráért. Szüleink nem voltak iskolázott emberek, egyszerű gazdálkodóként a velük született eleganciájuk tette őket többé a környezetüknél.

Végül azonban a már említett szénahúzó horog nyomatóka és a szünni nem akaró veszekedések odáig vezettek, hogy hétéves koromban elköltöztünk nagyapámék udvarából, és lassan vége lett a felhőtlen kisgyermekkor idilli álomvilágának is.

A Feszty Árpád utcára költöztünk, ami a belvároshoz képest a maga sáros-murvás, járda nélküli gidres-gödrös úttestével nem tűnt valami vonzó helynek. Az utca vége felé lévő portán először csak egy szoba-konyhás kis házat húztak fel szüleim a telek végében, azzal a tervvel, hogy ha majd lesz tehetségük, az utcafronti részre rendesen felépítkezzenek. Kicsit rideg volt még a környék, de itt legalább nyugalomban élhettünk. Aztán apám lebetegedése miatt a tervezett egy-két évből több lett, hat esztendő telt el abban a szoba-konyhában, ahol megtapasztalhattam a számomra íróként örökbecsűnek tartott Moldova

⁶ Eldred Gregory Peck (La Jolla, Kalifornia, 1916. április 5. – Los Angeles, Kalifornia, 2003. június 12.) Oscar-díjas amerikai színész. Egyike volt a legismertebb filmcsillagoknak az 1940-es évektől az 1960-as évekig. Legnépszerűbb filmjei: *Ne bántsátok a feketerigót!*, *Moby Dick*, *Római vakáció*, *A rettenés foka*, *Brazíliai fiúk*, *Ómen* – ezeket hazánkban is bemutatták.

György találóan lényegre tapintó mondását⁷, ami valahogy így szól: „Nem mindegy, hogy valakinek gyerekkorában a lexikon esik a fejére, vagy a fedő.” Nos, nekem a fedő jutott.

A fedőtartó épp az én sezlonom felett volt felrög-zítve a falra, közvetlenül Nyilasi Tibor fényképe mellett. Mert lehettem később bármekkora diós-győri, Nyilasi az mégiscsak Nyilasi volt és marad mindörökre. Így hát a Fradi is megfért a szívemben, kivéve, amikor a DVTK ellen játszott. Középiszolás éveimben fanatikus Diósgyőr-szurkolóvá lettem, még a téli edzőmeccsekre is kijártunk. Egyik unokatestvérem későbbi férje pedig az MVSC-ben futballozott, így szombatonként–vasárnaponként rendre foci volt a hétvégi program. De volt alkalom, hogy a Honvéd Papp Jóska SE⁸ vagy a Borsod Volán meccseire is kimentünk. A salakmotor-versenyeken beszipantott metanol pedig olyan volt számomra, mint a narkotikum!

Időközben, persze, változott a lakókörnyezetünk is. Az utcánkat leaszfaltozták, majd sorra épültek az akkoriban szokványos sátortetős kockaházak, meg a nyeregtetős többgenerációs családi házak. Az utca betonozásakor minden harmadik ZIL billencs valamelyik építkezésre állt be, leönteni az útalapba való kavicsot vagy a kész betont. Ez is a gulyáskommunizmus slamposágának velejárója volt... Aztán az új aszfaltburkolatot, a buszjárat mellett, éveken át még a tőlünk nem messze lévő legelőre kijáró tehéncsorda is birtokba vette. Na meg a Bábonyi-bérci cigánysorról olykor feljáró, őrizetlenül hagyott lovak. Olyan gyér volt a forgalom, egész nap csak a félóránként járó busz zavarta meg az úttesten vívott foci-, lábtenisz- vagy tollaslabda-mérkőzéseinket. Apám lebetegedett. Már csak egy-egy lovat tar-

tottunk, de egy lóval szántani a domboldalon lévő földjeinket már nem lehetett, legfeljebb ekekapázni vagy boronálni.

Leghosszabb ideig Deres (más néven Szedres) maradt nálunk, aki 10–12 éves lehetett, mikor hoz-zánk került. Bizalmatlan, kissé ijedős, viszont rop-pant jó hámos, nagy akaratú ló volt. Korábbi gazdáját, egy Vidok nevű alakot, keresztapám ivócimborájaként ismertem meg. Vidokot (aki egy akkoriban népszerű tévésorozat⁹ főszereplőjéről kapta ragadványnevét) sokszor megcsodáltam, amikor nem kevés bor elfogyasztása után, félmeztelenre vet-közve, a konyha kövén pattogva, tucatnyi tapsolós fekvőtámasszal szórakoztatott bennünket.

Vidok szikár volt, izmos, bohém és jólelkű, viszont teljesen megbízhatatlan, de nem is ezért szerették. Keresztapámmal és néhány hasonszőrű barátjukkal ismert figurák voltak a környék eldugott kocsmáiban, ahol szinte nap mint nap Rejtő Jenő regényei-be illő kalandokba keveredtek, ez legtöbb esetben valamiféle pofozkodást vagy egyéb duhaj csetepatét jelentett, ahol ők, elmondásuk szerint, szinte mindig a gyengébbek és a betyárbecsület védelmezőiként léptek fel. Ez rendben is lett volna, csak azt nem értettem, miért kellett ezeknek a becsületbeli ügyeknek a fele berendezés szórakozásra – legfő-képp szkanderoszásra – alkalmatlanná tételével vég-ződnie... De ők, jól kereső fuvarosokként, mindezzel egyáltalán nem törődtek, a kárt mellényzsebből ki-fizették.

Altalam legnagyobb ámulattal hallgatott bal-héjuk során keresztapám azzal lohasztotta le a késekkel rájuk támadó ellentábor borgő-zös hőzöngését, hogy az épp pár napja aszfaltozott úttestből, nemes egyszerűséggel két-két ujjával a

⁷ A szerző *Lopni tudni kell* (1989) című kötetében így olvasható: „Az indulási előnyöket soha nem lehet behozni, mert óriási különbség van a között, hogy ha valaki gyerekkorában nekitámaszkodik a falnak, egy fedő esik-e a fejére vagy egy Dante-kötet.”

⁸ A Honvéd Papp József SE nevét 'becézte' így a népnyelv.

⁹ François Vidocq, a 19. század eleji „rablóból lett pandúr” alakját számos film feldolgozta. Az 1967-ben készült, 13 részes francia tévésorozat (a főszerepben Bernard Noël) a Magyar Televízió is bemutatta.

szűk lukakba nyúlva, kiemelt egy aknafedelet, és azt modern kori Toldi Miklósként feje felé emelve tartotta vissza a létszámfölségben lévő, szurtos képű bajkeverőket. Keresztapám egyébként szabadidejében – a fuvarok végeztével és a mindennapi kocsmázás után – haláláig falta a könyveket, az orosz realizmustól a magyar romantikán át a klasz-szikus detektívregényekig.

Ámulva és irigykedve néztem őket, miközben ket-ten felgörgettek – az ő szava járásukkal *kantol-tak* – két tucatnyi öt-hat méteres betongerendát a platóra, vagy úgy pakolták a még szinte forró cementes-zsákokat, mint ha kispárnát ráztak volna fel. Bár tizennégy évesen dafkéből én is elvittem a két hónom alatt egy-egy 50 kilós zsákot, ez inkább büszke őserőből fakadó próbatétel volt, semmint igazi testierő, amiből nekem kevesebb jutott. Nem is beszélve nagybátyáim fiatalkori, vagabund bátorságáról.

Szívósságukból, konokságukból és szenvedélyességükből azért belém is szorult valamennyi, no meg le nem tagadhatóan nagyívó természetükből is, amit fiatal koromban olykor művészi tökélyre fejlesztve kamatoztattam, magabiztos élvezettel kihasználva és eredményesen tágítva kivételes genetikai adottságom határait.

Deres, mielőtt Vidokhoz került volna, egy tévesz tehénistállójában szolgált a takarmányos kocsi elé fogva, mielőtt egy gumicsizmás IQ-bajnok, vélhetően részeg duhajságból beleszúrt a nyakába egy vasvillával. Szegény pára sebe olyan nehezen gyógyult, hogy már lemondtak róla, így Vidok némi aprópénzért a vágóhídtól mentette meg, bár akarata egyáltalán nem valamilyen nemes lelkű jótéteményre, hanem inkább egy többszörös

haszonnal kecsegető üzletre irányult. Számítása be is vált, mert a seb végül hamarabb begyógyult, mint várták, s így már túl tudott adni a lovon. Végül a mi istállónkba lett bekötve, máig ható, felejtetetlen élményekkel szolgálva számomra.

Pedig apámtól azelőtt, mielőtt még lebénult volna, többször is hallottam, hangjában némi lenéző rosszszállással, hogy csak a szegény embernek van szürke lova, mert azokat nem lehet tökéletesen megpucolni, így jóval olcsóbbak, mint egy pej vagy épp sárga. Ekkor ütött szíven a felismerés: akkor bizony most mi is *szegények* lettünk...

Végre aztán 1977 nyarán elkezdünk építkezni. Akác utcai házunkat, amit apám időközben megörökölt, kisajátították, és anyám hiába pereskedett, nem járt sikerrel, bár valamicskét azért sikerült felszórfolnia a kisajátításért kapott összeget.

Új építőanyagra nem volt elég pénzünk, de miután akkoriban kezdtek bele a környékbeli lakótelepek építésébe is, néhány bennfentesnek módjában állt, hogy a családi házak szanalásakor megkapjanak bontásra egy-egy jó állapotú épületet. Alsó szomszédaink veje a BÁÉV¹⁰ egyik igazgatójának gépkocsivezetője volt, és fiatal házasként lehetőséget kapott egy igen jó állapotban lévő családi ház lebontására. Amit némi anyagi szolgáltatás ellenében átengedett nekünk. A feltétel annyi volt, hogy a teljes ingatlant el kellett bontani és eltakarítani. Később egyre nehezebb lett ilyen bontanivaló házakhoz hozzájutni, miután a segítő szándékú jó gondolatból illegális üzlet kerekedett, később pedig

ez a terep olyanok kezére került, akik az épületekből már üzletszerűen árulták a téglát, a cserepet. Ha a piaci kereslet úgy hozta, nem egyszer akár olyan ház tetőszerkezetének megbontásával is, amiben a tulajdonosok még az igazak álmát aludták...

Apám már nem érte meg, hogy felépüljön az új otthonunk. Talán részben a nagyapám okozta sérüléséből eredően egyre többször vált szinte magatehetetlenné, ami odáig vezetett, hogy önmagát már értéktelennek tartva, többszöri változatos, de szerencsére eredménytelen próbálkozás után, egy

október végi kora délutánon sikerült megragadnia azt a pillanatot, amikor senki sem figyelt rá, és önszántából kiléphetett ebből az árnyékvilágból.

Anyám másnap ugyanúgy iskolába küldött, mint bármelyik hétköznapon, s utólag úgy ítélem meg, talán ez volt a legjobb, amit tehetett. A valóság csak az év karácsonyán, az újonnan felépült házban ütött szíven – aminek építéséből segédmunkásként anyámmal mindketten kivettük a részünket –, a meggyújtott gyertyák lángjába nézve fogott el a sírás. Azóta is ha kétszer; mert a Teremtő kegyelméből eredően

talán érzékenyebb, ám mégiscsak erősebb lettem. Bár a felhőtlen gyermekkort és a szerencsét szívesebben választottam volna.

De nem panaszkodhatom. Ugyan az érettségig egy kisebb gazdaságot egyedül láttam el, a Földesben is megálltam a helyem, meg 16 éves koromtól az Avason a Törpe sörözőben, a Bortanyán, vagy épp Tapolcán a *Majomban* is – ha mond ez a név még valakinek valamit –, de még jónéhány kocsmát említhetnék... Nem maradtak ki életemből az Ifiház-béli vagy a Gárdonyiban megtartott, izzadságszagúan tomboló rockkoncertek sem, az általam intellektüelnek érzett, Sörgödör-beli, jazz klubos estékről nem is beszélve.

Míndeközben Deres lovam mellett évi 20–30 disznóra és olykor 200 nyúlra is gondom volt, no meg besegítettem az otthoni bögrecsárdába, amit még egyetemista koromban is működtettünk. Ebből fedeztem a zsebpénzemet, mert anyámnak nem volt könnyű dolga, egyedül két gyereket felnevelve.

A középiskolában, úgy a 2. osztály végéig nem igazán tartoztam egyetlen klikkhez sem. Már az általánosban, a Fazekasban is, miként a gimiben, osztálytársaim túlnyomó része nem kétkezi munkából élő szülők gyereke volt – főleg nem félárvák –, hanem, mai szóhasználattal élve, felső középosztálybéli értelmiségi családok csemetéi, bár ennek az iskolai hétköznapi és barátságokban nem igazán tulajdonított senki sem jelentőséget. Viszont amíg osztálytársaim többségének a tanuláson kívül másra nemigen volt gondja, az én vasárnap délutánjaim egy része azzal telt, hogy utcabéli gazdálkodó rokonunk, Edit *nényém* nagy teljesítményű darálóján egy-két mázsányi búzát-kukoricát le kellett darálnom, majd biciklivel hazatolnom, legyen mit enni a

malacoknak. Ha esett, ha fújt... A disznókkal való foglalatosság csak akkor járt komolyabb haszonnal, ha kolbászként-hurkaként hagyták el az udvart, viszont évi húsz-harminc példányt képtelenség lett volna feldolgozni. Amolyan élő bankbetétnek azonban megtették. A nyulak jövedelmezőségi rátáját pedig gyakran csökkentették olyan előre nem tervezett események, mint amikor kedvenc németjuhász kölyökkutyánk addig kapargatta az épp leadásra váró mintegy félszáz gyönyörű süldőnyulam istállójának ajtaját, amíg közénk nem szabadult, és a befelé nyíló ajtón kijönni nem tudván, unalmában épített egy szép nagy csonkagulát friss nyúlhúsból, majd félre fordított fejjel, nagy kajla fülekkel és csillogó szemekkel várta, hogy megtekintsük a vizsgamunkáját. Úgy hiszem, ez volt az a pillanat, amikor végérvényesen elment a kedvem a nyulászkodástól.

Komolynak számító jövedelmünk származott viszont a kis bögrecsárdából befolyó napi bevételekből, aminek alapját a nagyapámtól örökölt 800 tőkényi szőlő adta. Ez kevés lett volna az évente eladott bormennyiséghez, így a szüretet általában Tokaj-Hegyaljáról vásárolt hárslevelűvel egészítettük ki, nem sajnálva a mustból a „szerencsi napfényt” sem.

Pincénk ugyan nem volt, de a cukorral szépen feljavított mustból készített bor kitűnően bírta a ház alatti szuterén körülményeit, ahol elegendően hűvös volt ahhoz, hogy évi tíz-tizenöt hordónyi a nyár végéig kitarson. Ha meg nem tartott ki, jöhetett a meggy, meg a ribizli... És még így is az a hír járta, hogy nálunk kapható a legjobb bor a környéken, mert az, ha kissé *ütött* is, legalább szőlőből volt, nem úgy, mint több környékbéli háznál. Tavasztól-őszig a hátsó teraszon olykor 4–5 szomszéd is

összegyűlt, ahová a végérvényesen lezüllött kötekedőket nem engedték be. Egyébként is a legjobb kuncsaftnak azok számítottak, akik nagyivóként is jámborak maradtak, s ha már eleget fogyasztottak, csendben hazamentek. Persze, előfordult, hogy otthon, a négy fal közt, olykor egrecíroztatták¹¹ az asszonyt, aki másnap a mi kapunk előtt állt meg panaszkodni, de ezekre a filozofikus vitákra általában hamar pont került, mert ha nálunk nem ihatott az ura, megtette máshol, úgyhogy ezek az egyébként is ritkán előforduló szóváltások három mondat után rövidre lettek zárva.

Kis házi borkimérésünk fénykorában, a '80-as évek végén évi 20–30 hektó bort is eladtam, és volt olyan év, hogy 600 liter pálinkát főzettem, amit, ha fogytán volt a mennyiség, a Zsarnai piacon akkoriban hektoliter-szám árult jugoszláv tiszta szeszből és aromából készített eleggyel is ki kellett pótolnom. De erre hála istennek alig volt szükség, nehezen vitt rá a lelkiismeret – csak a vevőt nem volt szabad engedni, hogy máshová szokjon... Megelőzősként telente húsz-harminc mázsa almából, meg a lefejtett borok seprőjéből egészen jó ár-érték arányban tudtam százliterszámra is pálinkát főzteni. Nem elfeledkezve a több mázsányi „szerencsi napfény” jótékony hatásáról sem – így a készlet őszi is kitartott. Még így is előfordult, hogy a nyár közepén elfogyott, miután a szomszédos utcákban akkoriban több sorházat is építettek egyszerre, és a környék összes szabad lelkületű munkakerülője, táppénzcsalója, rovott múltú börtönviseltje, névleg leszázalékolt szakmunkása ezeken az építkezéseken dolgozott. Tízből kilencen az italt sem vetették meg, s annak ellenére, hogy száz méteres körzetben több házi italkimérés is működött, jól ment a bolt: férfierejük teljében lévő kuncsaftjaink akár napi

három-öt liter borra, avagy liter pálinkára bármikor hitelesítve voltak. Hátsó teraszunkon néhány nem éppen szokványos életúttal büszkélkedő figura is megfordult. Kellő türelemmel rendelkező szociológus-hallgatónak mindenkor ötös szakdolgozatra esélyes interjúalanyai lehettek volna! De akkoriban a kutyát sem érdekelték ezek az emberek, csak ha épp valamilyen bűncselekményért köröztek a környéken valakit. Mindennapjaikat a város, többen közülük egyenesen a társadalom peremén élték. A saját szabályaik szerint, hasonszórú társaik között, ott érezvén csak jól magukat.

Járt hozzánk, aki állítólag emberölésért ült hosszú éveket – rákérdezni sohasem mertem. És legtöbbjüket majdan életük legjobb cimborája, az alkohol ölte meg. Emlékszem, hetekig figyeltem az öreg Morvai bácsi szokását, aki Piszkos Fred és Vanek úr evilági reinkarnációja volt egy személyben, és minimum három kételkedást elvitt naponta. Miután becsengetett, majd látta, otthon vagyunk, húzóra megitta a maradék pálinkáját és úgy adta be az üveget. Egyszer aztán nem bírva megállni a kérdést kifaggattam: mi az oka különös szokásának? Elmondta a nyitját: ha otthon talált minket, akkor kiitta a maradékot, de ha eredménytelen maradt kintartó csengetése, az üveg alján lévő fél decynyi pálinka végszükség esetén akár két órányira is kitart! Addig csak hazajön valaki a családból. Ha pedig mégsem, akkor elment párszáz méternyire, egy másik házhoz, ahol szintén árultak pálinkát. Nem kellett sokáig nélkülöznie...

Az alkohol-biznisz, sokéves tapasztalat alapján, tervezhető jövedelemmel járt, így a bögrecsárdabéli víg napok egészen az egyetem évek végéig tartottak. Leegyszerűsítve: a bor és pálinka eladásából megkeresett zsebpénzem egy részét *minőségi*

¹¹ „A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára szerint az egrecíroz/egzercíroz alakváltozatok a német katonai nyelv alacsonyabb, illetve magasabb rétegéből való külön-külön átvételnek köszönhetőek. Az egrecíroz az egzercírozból fejlődött ki hasonlúlással. Bár a továbbképzett

alakok közül az egrecírozot is használatban van, alapvetően az egzercírozot a helyes. (A szótárakban szócikként az egzercíroz szerepel.)”

forrás: <http://www.e-nyelv.hu/2014-12-03/egzercírozot/>

cserével sörre, vodkára és konyakra költöttem. De minden mást ebből vettem; egyszer valaki megkérdezte, mit csinálok éppen, miközben három darab ötszáz literes kádban a pár napja ledarált almához adagoltam a cukrot: – Mit csinálnék? Az új farmereimet meg az edzőcipőmet keverem a pincében!

Rendszerváltáskor mi is *módszert* váltottunk, és haladva a korrallal egy fél-legális kiskocsmát nyitottunk a házunk alatt, miután a diploma megszerzését követően – magamban hordva rokonságom férfitagjainak szabad lelkületét – nem

igazán volt kedvem jogászként semmilyen munkahelyi hierarchiába beilleszkedni. Természetesen itt már lett adószám, meg nyugtatomb, bár abból nem sokat használtunk el... Lényegileg továbbra is zömében saját bort és pálinkát árultunk, a polcokra kitett egyéb italok, a csoki-ropi-jégkrém trió csak járulékos díszletként szolgáltak. Bár volt olyan nyári hétvége, amikor sörből száz ládányit eladtunk. A kocsmá alacsony belmagassága folytán csak az utcára szolgálhattunk volna ki, de ez egyáltalán nem zavart abban, hogy könyöklőket szereltessek a falakra és még egy mini kerthelyiséget is kialakítsunk. Teszem hozzá, ezt a belvárosban nemigen lehetett volna engedély híján megtenni, de mi akkoriban a város szélének számítottunk – és számítunk ma is.

A hetedik

/Édesanyámnak/

Hetedikként jöttél: tizennégy közül,
a sokaságban is magányos árva.
Három még ártatlanként megüdvözült,
könnyek nélküli göröngyökbe zárva.

Hideg ajándékot ad sorsod örököl,
melegedtél apám tüzénél hálva.
Hálám feléd tán soha meg nem kövül,
baktatván életutamon, megállva.

Miattad lettem szeretettel kemény,
magányt csörlőzve az élet kútjából:
néha emésztő szerelemben égve.

Gondolataimban vacog a remény.
Söpörnék akadályt sorsod útjából,
ne repülj fel még sokáig az Égbe.

Csak eljött az ideje, hogy tanult hivatásomban helyezkedjek el. Rablóból pandúr lettem. Volt évfolyamtársam beajánlott az APEH-ba, az ő asztalát és ügyeit kaptam meg. Hétközben anyám, meg szabadidejében a nővérem vitték a boltot, továbbra sem használva el nagyon sok nyugtatömböt. Ami engem, mint újdonsült APEH-dolgozót, kezdett egyre jobban frusztrálni... A meglévő bor- és pálinkakészletet nem lehetett egyik napról a másikra felszámolni, egy fél évig is eltartott, amíg kiárultuk a „készletet” és bezárhattuk a kocsmát. Aztán 2003-ban vettem másfél hektárnyi szőlőt, és újabb tíz évig működött a háztól árusítás, de ez már egy másik történet.

Visszaugorva a középiskolába: ha nem is voltam kitűnő tanuló, általában csak egy-két négyesem akadt. Am ahogy magam mögött hagytam az általánost, az egyetem felé haladva a szorgalmam exponenciálisan csökkent. Matektagozaton bányamérnöknek készültem, de kizárólag azért, mert az akkor még Nehézipari Műszaki Egyetemnek nevezett Miskolci Egyetemen csak 1981 szeptemberében indult el a jogászképzés. Harmadiktól kezdve már nem kellett a számomra fájdalmas matematika-fizika OKTV-versenyekkel és a KöMaL-pontversennyel¹² foglalkoznom. Helyette inkább történelemmel és irodalommal; bár leginkább a rajzolás kötött le. Szünetekben, de volt, hogy egy lazább biológiaórán a táblánál is karikatúrákat rajzoltam, amikből osztálytársaim el is tettek néhányat, hátha egyszer majd sokat fognak érni. Mít mondjak, eddig nem váltottam be reményeiket, bár a rajzolással talán már nem is fogom.

Én is bekerültem az osztály azon tagjai közé, akik esténként gyakorta megtalálhatóak voltak az avasi vagy épp tapolcai szórakozóhelyeken. Törzshelyünk a Törpe söröző egyik ajtó melletti sarokasztala, nyáron a tetőterasa volt. S bár inkább rockzenét vagy dzsesszt hallgattunk, olykor a cigányzenészekkel elhúztattuk a Kék nefelejcsset, ritkábban a Székely Himnuszt is elénekeltük, bátorításként némi papírpénzt dugva a primás vonójába.

Gimnáziumi éveim alatt, mint oly sokan kortársaim közül, nem csak a szocializmus erodálásából, de az építéséből is kivettem a részemet. Minden évben ősszel Olaszliszkára és Tolcsvára jártunk szüretelni. Megesett, hogy megunva a monoton munkát egy okos ötlettől vezérelve elkezdtük a sor egyik végéről a másikra hordani a teli ládákat, majd amikor osztályfőnökünk átment a tábla másik végére átvenni az ott dolgozóktól, visszahordtuk a ládák egy részét. Mikor ezt a megoldást több brigád is követte, s páran mohóbbnak bizonyultak a diktálásnál, kibukott a turpisság. Osztályfőnökünk másnap kíméletlen nyomozásba kezdett. A becsületesebbje bevallotta, hogy részt vett a csalásban, de akadtak, akik addig sunnyogtak, hogy rájuk már nem került sor; bár különösebb retorzió minket sem ért. Ekkor szembesültem azzal, hogy némely osztálytársam irigylett, életrevalóságnak tűnő vagánysága a szolidaritás teljes hiányával párosul...

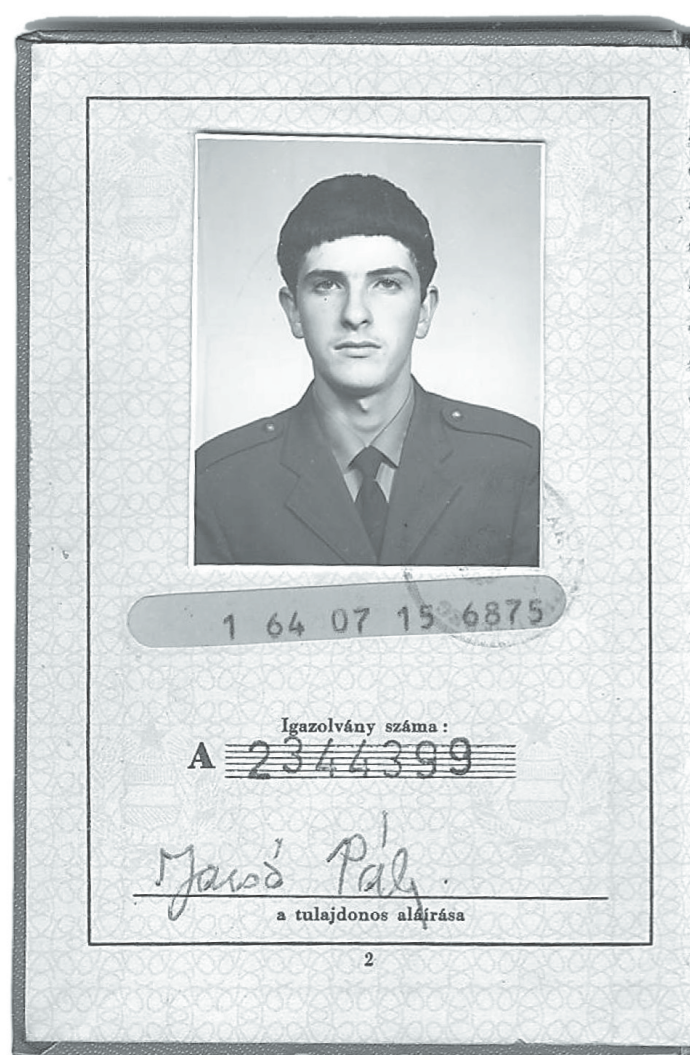
Persze a nyári építőtáborok sem maradhattak el: '81 nyarán a Margitsziget partfalát fugáztuk két hétig, ami kissé unalmas munka, de lehetett napozni, és a Dunán is mindig történt valami érdekes. Esténként elmentünk sörözni, no meg medence is volt a szálláson, ahol laktunk. Ekkor voltam életemben először lóversenyen,

ahová kicsaltam osztálytársamat, Zsigát is, aki a Zsarnai piacon főleg külföldi hanglemezek adásvételéből-cseréjéből tett szert sokunk számára elérhetetlen bevételre, de őt a lovak kevésbé, inkább a fogadás érdekelte.

Sajnálatos módon távoli szemtanúi lettünk egy tragikus lóverseny-balesetnek, miután egy tapasztalatlan zsokét a cél előtti kanyarban a többiek rászorítottak a barrierre (a pályát szegélyező korlátra) és a lova megbotlott, majd átesve a korláton maga alá temette a lovasát. Szegény párát ott helyben le kellett lőni, a zsoké is súlyosan megsérült.

Az építőtábor végeztével a barátaimmal kimentünk a Keletibe, mint a többiek. Aztán néhányan úgy gondoltuk, maradunk még egy napot: csomagmegőrzőbe raktuk a bőröndjeinket és csavarogtunk kicsit a városban. Este visszamentünk a táborba, de ott már nem találtunk senkit, így a közeli építkezésen lévő hatalmas betoncsövekben húztuk meg magunkat, némi konyak és sör társaságban. Reggelre már nem tetszett annyira az ötlet, de így legalább elmondhatom, hogy életemben ha csak egy napra is, a csövezést is kipróbáltam.

Elérkezett az érettségi, majd a sikeres felvételi a Nehézipari Műszaki Egyetem Jogi Karára. Előtte még megtapasztaltam, milyen álságosan hazug rendszerben élünk, aminek minden épp ésszel szembemenő árnyoldalát megmutatta az a tizenkét hónap, amit 18-19 évesen Nagyatádon töltöttem, előfelvételiként a Magyar Néphadseregben.

Jól emlékszem: 1983 júniusát írtuk. A század kissé elnyúlva menetelt a forró nyári napsütésben, a kanyargósra aszfaltozott erdei úton, ahová szinte merőlegesen sütött le a nap. Ezek is azok közé a fájdalmasan értelmetlen, vánszorgó órák közé tartoztak, amikor sokadszorra is megerősödött bennünk, hogy ez az egész, úgy ahogy van, reménytelenül értelmetlen. Alig két hónap és leszerelünk, de épp ésszel még mindig felfoghatatlan, mit is keresünk itt. Elvileg, ugye, a mellettem

1. Családi és utóneve:

FACSO

PAL TIBOR

2. Születési helye:

Miskolc

3. Születési ideje:

1966. 07. 15

4. Anyja neve:

Simon Gizella

5. Kiállító parancsnokság megnevezése:

L. A. Z. M. HADIRÉG. 13. TV. Psa.

Miskolc 1989. 06. 20.

unottan gyalogló srácokkal együtt mi lennénk a jövő értelmisége, s ha minden jól alakul, egyszer bírók, ügyvédek, mérnökök, festőművészek vagy épp színészek lesznek azokból, akiknek a menetoszlop végén kutyaolva mindössze a hátát látom magam előtt.

Abnormális egy rendszer az, amely értelmiségének utánpótlását képes akár nihilbe is taszítani.

Bevallom, az eltelt tíz hónap alatt rengeteget tanultam az emberi viselkedés motívációs hátteréről, egy kezdetben idegen és barátságtalan környezetben való életben maradás technikáiból. Pedig *A Legyek Urát* vagy az *Iskola a határont* még nem is olvastam. Az óratoronyban akkoriban épp Bulgakovval meg Kafkával ismerkedtem. Nietzsche-t vagy Senecát csak azért vettem a kezembe, mert már ettől is okosabbnak éreztem magam, de igazság szerint velük néhány oldalnál tovább azóta sem jutottam.

A négyes óratorony farostlemez oldalába több Nietzsche-től származó idézetet is belekarcolt valaki, ez mély tisztelettel töltött el az előttem ott járt ismeretlen sorstársam iránt. Az olvasnivalót általában éjszaka vittük ki a zubbony alatt, nappal meg a farostlemez borítás mögé rejtettük, visszanyomkodva a kilazult szöveget. A kiképzés alatt valamivel gyorsabban telt az idő. Kényelmes tempóban haladva tudtam a tájra is figyelni, miközben utazósebességet felvéve vonultunk a kiképzőbázis felé.

Kicsivel azelőtt a „Repülő balról!” vagy éppen az „Atomvillanás jobbról” parancsszavakra kellenlően végeztük el a többé-kevésbé begyakorolt mozdulatsorokat, amiknek egyébként semmi értelmét nem láttuk, hiszen mit is tehetnénk

géppisztolyokkal vagy géppuskával egy repülőgép ellen, nem is beszélve a látótávolságban észlelt nukleáris robbanásról. Tiszta örület. Ezt még azok sem vehették komolyan, akik a kiképzést vezényelték vagy a kiképzési szakkönyveket írták.

Talán az egyetlen ember a földön, aki mindezt komolyan vette, az Tálasi törzsőrmester volt, akit egy évig a mi boldogításunkra rendelt ki a sors.

Tálasi főtörzs kortalan volt és amorf. Amikor pár napja a század, a nyári melegben is majdhogynem teljes menetfelszerelésben megrohmozta Rezi várát, ő kis térképtáskájával az oldalán gyöngyöző homlokkal, bár látszólag könnyedén és nagyokat lépdelve követett bennünket a csúcsig, azonban felérve szánalmasabb látványt nyújtott, mint a legrosszabb edzettségi állapotban lévő puhány a században. A civil életben figyelemre sem méltattuk volna, de itt korlátlan hatalma volt felettünk.

A század többi tisztje és tiszthelyettese is jórészt törpe, vagy épp görbe hátú, már fiatalon megsavanyodott életű, alkoholista, tehetetlenségét keménységgel palástoló hatalommániásnak tűnt, többnyire az élet vakvágányára tolva. Mi legalább hamarosan magunk mögött hagyhattuk a tizenkét hónapig tartó kínlódást. De ők? A néphadsereg szellemi és jellem-törpék gyűjtőhelye volt, pontos lenyomata egy valójában életképtelen, mégis sok érdekes ember által életben tartott és működtetett rendszernek, aminek hatásai még manapság is érezhetőek.

A hegyi kiképzést ugyanolyan belenyugvó megadással próbáltuk túlélni, mint minden napot az alatt az esztendő alatt, ámbátor még a század legügyesebb tagjainak sem lett volna esélye éles hely-

zetben az olasz vagy osztrák Alpok hegyivadász-csapataival szemben, akiket háborús konfliktus esetén, a tervek szerint pár nap alatt lerohantunk és megsemmisítettünk volna. A napi túlélés volt a célunk. A vietnámi függőhidat, a drótkötélpályát többé-kevésbé még élveztük is, a közvetlenül a hegyi forrásból folyó, négy fok körüli fürdővizet már kevésbé, és nem is élt mindenki a lehetőséggel. Szerencse, hogy borotválkoznom még nem kellett naponta, mert az hideg vízzel kinszenvedést jelentő procedúra.

A gyakorlópálya egyébként úgy nézett ki, mint manapság egy erdei kalandpark, csak kicsit komolyabb feladatokkal, és nemigen volt lehetőségünk nevetgélni meg *szelfiket készíteni* sem. A két domboldal között 30 méter magasságban kifeszített drótkötélpályán átjutni már keményebb feladat volt, bár olyan gyorsan átértünk rajta, hogy felocsúdni sem volt időnk, nemhogy nézelődni. Jól emlékszem, hogy a kötélpályán csak két tiszt mert átjönni az egész zászlóaljból. Egy tanárképzőt végzett *rigó*¹³ tiszthelyettes, akiről legkevésbé gondoltam volna, meg az ezredparancsnok, aki egy érzéketlen tuskó volt, de akiből régi vágású katonaként még nem vészett ki a személyes példamutatás igénye.

Ott, a katonaságnál szembesültem életemben először az általam addig nem ismert kontraszelekció rideg törvényszerűségeivel. Majdhogynem az összes tiszt és tiszthelyettes, testi vagy éppen jellembeli hiányosságai miatt – kevés kivételtől eltekintve – alkalmatlan volt vezetőnek. Ők maguk és azok is, akikkel körülvették magukat, kiváltságosok és csókosok, kivételezettek csak egy ilyen közegben lehettek, és utólag visszatekintve: szánalmasnak látszottak.

¹³ „fn 1. Sorállományú tiszthelyettes v. zászlós (ált. egyetem v. főiskola elvégzése után behívott, majd tartalékos tiszti iskolát végzett katoná) <jelzői használatban is>. ~ őrmester. Szójárás: Hány napod van, kis ~? Milliő,

millió. — fészekjáró, repülőcsuri, rigodon, rigolettó, sárgalábú, sárgarigó. 2. ritkán Katonatiszti főiskolát végző hallgató. [sárgarigó].”
forrás: Kis Tamás: A magyar katonai szleng szótára

Csak annyi bűnünk volt csupán, hogy felvettek minket az ország valamelyik egyetemére: történetesen a jogi karra, netán bánya- vagy gépészmérnököknek, de voltak közöttünk majdani képző- és iparművészek, leendő színészek is. S ez a tény már önmagában kiváltotta a tisztek meg a sorállomány többi részének spontán utálatát.

Sértetlenül megúszva a *repülőátadást*, majd kikászálódván az út menti bokrok közül, s valami fatális vakszerencse folytán az *atomvillanást* is (sokadszor) túlélve, valamelyik humoránál lévő 2. szakaszbeli ökör eleresztett egy epés megjegyzést, ami a mindenütt jelen lévő Tálasi főtörzs füléig is eljutott.

Nem is kellett több egy jó kis izzadáshoz. Kedvenc főtörzsünk kiadta a parancsot, s már kezdhettünk is beöltözködni az émelyítő szagú, hintőporral síkositott vegyvédelmi felszerelésbe, amiből csak néhányunknak jutott méretére való, hiánytalan és viszonylag komfortos darab, a többség kopott-gyűrött, itt-ott már szakadozó, mérethibás öltözetbe kényszerült nagy küzdelem árán belebújni.

Nem is igazán szoktunk ebben a ruházatban pár tíz méternél többet gyalogolni, mert egyszerűen nem arra találták ki. Ám szeretett főtörzsünk kiadta a mindenki által utált „Gázkészültség! Gáz!” parancsot, mi pedig kényszeredetten nyúltunk az oldalunkon lifegő *szimatszatyrokhoz*. Vegyvédelmi felszerelésünk mérethibássága kiterjedt a gázálcokra is. Amikor bevonuláskor felszerelésünket megkaptuk, többségünknek vagy nagyobb jutott, vagy épp szorított valahol. Akadt, akinek a szűrőbetétjéből szivárgott a fekete szénpor, szinte lehetetlenné téve a kilátást. Még szerencse, hogy éles helyzetet szimuláló gyakorlaton csak egyszer használtuk.

Gázálcóban teljesen mássá válik a világ: beszűkül a látótér, az ember nehezebben veszi a levegőt, bepárasodik a szemnyílás üvege, szorítja az ember torkát meg az állát, felerősíti saját lélegzetünk hangját, míg a külvilág zajai alig hallhatóvá válnak. Egyszóval nem volt valami felemelő élmény. Általában ez a procedura nem is tartott tovább egy-két percnél, mert Tálasi is tisztában volt vele, nem igazán lehet tovább bírni, így miután néhány perce már mindenki egyenletesen vette a levegőt, vártuk az ilyenkor szokásos vezényszót, hogy végre levehessük kényelmetlen maszkjainkat.

De az előbbi renitens továbbra sem tett lakatot az egójára, s még a gázálcóból is kihallhatóan minősítette Tálasi szellemi képességeit. Miután azonban személye a körülményekből adódóan homályban maradt, Tálasi vöröslő fejjel palástolva személyes sértettségét, más lehetőséget nem látva, kollektív fegyelmezési szándékkal elindította a menetet. Mi pedig mint szedett-vetett népség csoszogtunk tovább, szakadt vegyvédelmi papucsokban, köpnyekben és gázálcóban izzadva a tűző napon.

Nem tudom, oktattak-e a tiszthelyettes-képzőn pszichológiát, velünk szemben mindenestre csődöt mondott főtörzsünk ebbéli tudománya, annak ellenére, hogy hatékonyan próbálta megbontani dacos egységünket. Velünk szemben nem működött a kollektív büntetés éket verő szándéka, mert akkor olyasvalami történt, amire máig büszke vagyok, hogy részese lehettem. Valamelyik meggondolatlan örült azzal fejezte ki Tálásival szembeni, egyébként kétségtelenül meglévő, ám az adott szituációban értelmetlenül hangsúlyozott felsőbbrendűségét, hogy belekezdett

Apám álmodik...

Apám álmodik légüres térben,
anyám ideleenn, talpig fehérben.
A múltja olyan, mint a lelke:
sohasem volt a sors kegyeltje.

Apám hűséges lóhoz-nóhoz,
anyám a fakuló múlt-időkhöz.
Bánhatnám: nem lett „kék” a vérem,
de megkaptam, pedig nem is kértem,
ajándékba ezt a szűk világot,
úgy, hogy erre nem is vágytam,
toporzékoltam, s hanyatt vágtam
magamat, az óvó anyaméhbe,
remélem, a végén csak megérte...

Nehezen szoktam e földi létet,
könnyörtelen, meg szúr és éget.
Logikátlan sok farkastörvény,
kiöklendezett minden örvény.

Anyámhoz mindig visszatérek,
sarokban álló meleg kályha:
ha toporzékolok, az se bántja.
Őrzi igazát, mint a gyöngyöt,
elém szór néha egy göröngyöt,
kezét a Sors vagy az Úr fogja,
mikor a fejemet simogatja.

Bár ez már olyan régi emlék,
akkor is inkább a fülem mosta...

Nem centizem, és nem is mérem,
összegyűjtöm, majd egyben kérem:
nem bánom, ha ráncos, pici-görbe,
s háromszor belefér a tükörbe.
Addig maradjon, míg bennem felnő
apám álmának mustármagja.
Zsebében mindig volt csokoládé,
cserébe az utolsót odaadta,
s elszállt tőle az Úr haragja.

Apám fenn kering légüres térben,
anyám szendereg tejfehérben.
Jövője legyen, mint a lelke:
bérletesként az Ég kegyeltje.

Ha itt születél

Szemem nem pihen lagúnán,
sem kéklő hegyek ormán,
csak egy titkos üzenettel álmunk őrző
kilátónak tornyán,
honnán ötven évnyi sóhajtás hív
fel a ködös Bükkbe:
összegyűjti boldog könnyeinket
egy öreg tó tükre.
Forrásának friss vizét e város
zubogó patakjából issza,
sötétlőn-mély szeme sárgult
képeslapokról tükröződik vissza.

Zötykölődtek kamasz éveim
zörgő sárga villamoson,
jártam erdőt csühhögő vonattal,
mi kertek alatt oson.
Emlékszem, hol kaptam egy szökétől
első forró csókom,
s tanultam bűvös illatokban feltörni
a szerelmi kódom...
Voltam csendben lázadó,

néha erős vállakkal is gyöngé,
akadályt emelt elém az út
másnak apró por-göröngye.

Talán van szebb helye is
e kék-arany világnak, hol
sudár pálmafák álompuha-fövenyű
tengerparton állnak,

ahol hó-borított jéghegyek
a kék eget felszúrják, hol
forró sivatagokban születő szeleket
sárga dűnék fújják...

Próbáltam beszélni tanulni,
de nem az iskolától,
többször hosszú-konok utakon,
a magam hibájából.
Lettem hamar felnőtt,
kócos-öszlőn is
naiv gyermekszívvél:
lelkem innen táplálkozik,
míg a Jóisten nem hív fel.
Cipelem bőröndöm, kiborul a mának:
lombját sokszor megmetszik,
de gyökerét nem, a fának.
Bevallom, nem voltam hű gazdája
mindig e vidéknek,
elvágyó gondolataim s induló lépteim
mégis visszatérték.

egy LGT-nótába, amit – kinek mennyire tellett a merszéből és a tüdejéből – egyre többen követtünk. Végül az egész század, alig kilátva a bepárásodott üvegű gázmaszkokból, artikulátlanul énekelve csoszogott a forró aszfalton, miközben mindazok, akiket tavaly nyáron nem vettek fel egyetlen felsőoktatási intézménybe sem, tőlünk néhány kilométerre a Balaton partján, sörrel a kezükben fűzték a csajokat a déli napsütésben...

Be kell valljam, ritkán voltam kezdeményezője a balhéknak, de valahogy sohasem maradtam ki belőlük. Így volt ez később az egyetemen is, ami még az előfelvételis katonaság során szövődött barátságokban gyökerezett. Egyik majdani évfolyamtársunk édesapja – aki az egyetem gazdasági vezetője volt – fia kérésére elintézte, hogy hetünket egy tankörbe tegyenek. Ám a kérés, amiről én nem is tudtam, végzetes hibának bizonyult... A húsz fős tankörből átlagban hat fiú rendszeres hiányzása még a legjóindulatúbb tanárokat is felbosszantotta, nem is beszélve a kevésbé jóakaratúakról. Mi pedig a szemináriumokkal szemben sokszor inkább a strandot, a focizást, a sörözést részesítettük előnyben, aminek az lett a következménye, hogy államigazgatási jogból a II. évfolyam végén nem kaptunk aláírást, évisméltásra kényszerültünk. Szólóban még erre is rádupláztam, így életem elkövetkező két évéből másfelet Ernő bátyám rakodójaként, majd egy több évig tartó viharos szerelem kettétörése után, fél évet újra sorkatonaként tudtam le, igaz, legalább nem 400 kilométerre, hanem már Miskolcon.

Ez a fél év külön kisregényt érdemelne, most nem mélyednék a taglalásába, legyen elég annyi, ezekkel az életre szóló tapasztalati kitérőkkel, valamint dékáni vagy rektori engedéllyel (erre már nem emlékszem) kerültem vissza az egyetemre, még mindig a IV. szemeszterre. Abba az évfolyamba, akikkel nem kevés kaland és buli, de már valamivel több tanulás után végre letettem a vizsgáimat. Hogy aztán 1991. június 22-én, kissé megfogyva bár, de törve nem, kézbe vehessem diplomámat.

Kicsit hosszúra nyúltak az egyetemi évek, pedig anno maximális pontszámmal vettek fel a jogi karra, de nem igazán éreztem magam otthonosan ebben az (én komfortérzetem szerint) túlon túl a szervilizmusra és kontraszelekcióra épülő világban. Hogy egyáltalán sikerült befejeznem? Valószínűleg az volt a nyitja, hogy a tankörből, ahová legutoljára osztottak, azt megelőzően senkit sem ismertem, és az összes újonnan szerzett hasonszórú jóbarátom más órarend szerint járt szemináriumra. Az előadásokat így is nagy százalékban elblicceltük, de az már nem volt olyan feltűnő, és a katalógusok alkalmával működött a riadólánc.

Néhány emléket semmiképp nem hagyhatok ki. Többször átruccantunk Kassára sörözni, olykor bevásárolni. Egyik délután, miután meglátogattuk Rákóczi sírját, átmentünk a Tizenkét apostolba, majd hogy jónéhány deci vodka-narancsot meg sört legurítottunk, hatan-nyolcan összekapaszkodva néhány „Vesszen Trianon!” kiáltással kiengedve a honfiúi gőzt, elég tűrhető vigyázzmenetet vágtunk le a dóm előtti téren. Bemutatónkat megúsztuk anélkül, hogy bárki belénk kötött volna, mert önmagunk megvédéséhez sem szalon-, sem ütőképes állapotban nem voltunk.

A határ felé közeledve, többen, főleg lányok, akik vásárolni jöttek velünk, aggodalmaskodni kezdtek, túlzott jókedvünkkel felhívjuk magunkra a nem éppen szívélyességükről ismert szlovák vámosok figyelmét. Egyre magasabb hangnemen előadott aggodásuk miatt, személyiségi jogaimban méltatlanul korlátozva érezvén magam, sértettségemnek adtam hangot: elhúзва a busz egyik ablakát „Mit aggódtok nekem itt az új cipőitek miatt! Nekem még a régire sincs szükségem!” kiáltással az útszéli árokba dobtam a jobb lábast. A körülöttem lévő hiábavaló lebeszélési kísérletei ellenére rövid idő után követte a párja is, így a határ magyar oldalán, a tornyosnémeti kocsmánál megállva már zokniban fogyasztottam el az aznap utolsó Unikumot. Hazaérve kaptam az egyik haveromtól egy már semmire sem jó, két számmal kisebb edzőcipőt, amiben aztán az egyetemről, az Avason át, már teljesen kitisztult fejjel gyalogoltam az otthonunkig.

Szinte egyik pillanatról a másikra az „átkost” is kidobtuk az ablakon, de azt az ablakot először elfelejtettük kinyitni, így a szabadság illatának beáramlásával együtt jónéhány szilánk is visszapergett a szobába és még mindig szúrja a talpunkat: balról is, jobbról is... Az ötödévet megelőző nyáron több évfolyamtársam lagzijában megtáncoltattuk az örömszülőket, némelyik örömapát az asztalon is. A következő év tavaszán úgy hittem, végleg *eltöröljük a múltat*, még a sör íze is más lett, vagy ha a múltat nem is, legalább néhány Taigetosztól megmentett torzszüleményét. Az egyetemi záróbankettünk sem múlhatott el különlegesség nélkül, épp az októberi taxisblokád szombatjára esett. Előtte való este a kollégiumban ünnepeltünk, aznap háromszor tettem meg gyalog az Egyetemváros–Feszty Árpád utca–Miskolc–Tapolca (Pelikán étterem) útvonalat. Nem is kell mondanom, a végére mennyire megszomjaztam... Az államvizsga már egy külön történet, amit a tőlem megszokott kis spéttel, 1991 tavaszán sikerült elsőre hibátlanul abszolválnom, ahogy az egy majdani reményteli kocsmároshoz illett.

Egyelőre ennyi.

Hofi Géza örökbecsű szavaival élve: A fele. A harmadának.

Apám csizmájában /karácsony a bakon/

Írj valami rövidet, fiam!

- szólt előbb a Mennyből,
mint soha még, jóapám.

Tudod, az igaz szeretetről,
mi manapság pult alóli kincs,
de csak akkor érzed igazán,
ha vágyott alanyodnak már
állítmánya nincs.

Csak egy hatvan filléres csoki
volt naponta zsebében,
kedves mosollyal-simogató
kérgesen-finom kezében.

Karácsonykor meg füge,
mogyoró, banán és narancs
nekünk nem járt a pult alól,
apámban nem volt parancs,
csak kérés, de az oly erős,

fényes, ünnepi csizmájában:

mosolygós igazsága
máig törvényemre hatón
s tisztán padlóreccsenős...

Neki szép szóra indult a két sárga,
másnak ostor kellett meg pányva.

Hozzánk titokban jötték az angyalok,
mikor hitték, otthon még nem vagyok.

Pedig láttam egyet repülni havas éjjelen,
a nehéz brokát függöny mögül.

(Lehet, hogy én voltam,

távoli időkből meglesni önmagam,

hallgatni romlatlan, igaz szót, ha van.)

Apám csizmája porosan állt a kaptafán.

Sokáig nem volt padlóreccsenés
álmaim karácsonyán!

De most a pincéből felhozom:

s e kibokszolt lelkű karácsonyon
a csizmákba beleálltok, végleg.

Ennyi idős volt, mint most én. Egykoron,
mikor lett állítmány nélküli távoli rokon...
Lehet, hogy azért nem szólt, mert kívárta:
nekem is indul-e szóra a két sárga.
S mikor meglátta kabátom alatt az ostort,
kedves mosollyal-simogató,
kérgesen-finom kezében
még volt májd' negyven éves, maradék füge:
Fiam! Karácsony van! Az ostort add ide!
Látod, szóra indul neked a két sárga,
de mind a pej, szürke vagy fekete.
Legyen ma veled a szeretet ereje
és a nyugalom, mely, hidd el, hatalom
az ideges ritácsolók felett.
(Az angyal üzente neked ezt - épp - idejövet.)

Tudod, akit meglestél rég
a brokát függöny mögött,
aki azon éjjelen a szívedbe költözött.
De ne félj attól, hogy nem vagy erős,

nem kell, hogy villogó szemű hős legyél:
Gyere, itt a negyven éves füged. Egyél!
Nem baj, ha nem fogsz rövid verset írni,
az életet valakinek ki kell beszélni!
Gyere, üljünk együtt a bakra,
s hagyjuk az utat a jó lovakra,
csak lépjen nyugodtan a két sárga,
vigyen minket az Úr még
sohasemvolt karácsonyára!
Az ajándékom neked mára:
életem összes alanya s állítmánya,
ez ünnepi naptól mind tiéd,
díszítse arcod s lelked, mint senkiét!
És hívd el az Urat is jövőre a bakra!
Hidd el, telik a sárgáknak jó abrakra.
Ha úgy adódik, jövő
karácsonykor ismét találkozunk:
hisz' mint alanynak és állítmánynak,
mától fogva újra egy az utunk.

Villamosra várva

/emlékek, 1982/

Egy átbuzizott éjszaka után a hajnal
még villamosra vár.

A csonka óramutató a toronyban
pont gyök-kettőre áll.

Erre még a kutyák sem igen ugatnak,
szinte hallatszik a csönd

(az éjszakai műszak forró kokillákba
épp izzó vasat önt).

Jólesne egy korsó sör még utoljára,
torkod gyorsan szárad,
a sors majd úgyis benyújtja a számlát,
ha nincs benned alázat...

Előtted áll sorban a nagybetűs élet,
bátran leszólíthatod
(langyalbőrben másfél év, hét meg egyetem),
az út szélén hagy ott.

Ez per pillanat azért ne izgasson téged:
rágódhatsz még gránitkemény kásahegyeken.
De ügyelj, hogy a legutolsó villamost
- ha lassan józanodva is -
mindenképp elérjed.

„Nagybátyáim több fogattal is fuvaroztak, ezért a korabeli viszonyokhoz képest nagyon jól kerestek, de legfőképp szabadokként éltek egy olyan világban, amely mégiscsak a függőségről s olykor a kiszolgáltatottságról szólt. Nem volt főnökük, legfeljebb nagyanyám, majd a

feleségeik, és nem voltak alkalmazottaik sem, miután a velük dolgozó kocsisokat-rakodókat, később sofőrjeiket is inkább kevésbé tehetős cimboráikként kezelték, úgy a munkában, mint este az ivásban, semmint alárendeltként.”

0 forint

Észak-Keleti Átjáró
Egyesület 2017

nka
Nemzeti
Kulturális Alap